

การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38
**Development Indicators of Leadership Soft Skills of the Administrators
under the Secondary Educational Service Area Office 38**

ตันแก้ว ดามัง,
พิมผกา ธรรมสิทธิ และ สุกัญญา รุจิเมธาภาส
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
Tongaew Damang,
Phimphaka Thammasit and Sukunya Rujimethabhas
Uttaradit Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: damangtongaew@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 290 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.987 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 มี 5 องค์ประกอบหลัก 29 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ด้านภาวะผู้นำ ได้ 16 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ 16.109 และร้อยละของความแปรปรวนร่วมเท่ากับ 55.547 องค์ประกอบที่ 2 ด้านการสื่อสาร ได้ 7 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ 1.901 และร้อยละของความแปรปรวนร่วมเท่ากับ 6.556 องค์ประกอบที่ 3 ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้ 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ 1.060 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 3.656 องค์ประกอบที่ 4 ด้านคุณธรรม ได้ 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ .875 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 3.016 และองค์ประกอบที่ 5 ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ได้ 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ .734 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 2.531

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ; การพัฒนาตัวบ่งชี้; ทักษะทางสังคม

* วันที่รับบทความ: 23 พฤษภาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ 28 พฤษภาคม 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 30 พฤษภาคม 2564

Received: May 23, 2021; Revised: May 28, 2021; Accepted: May 30, 2021

Abstracts

The purpose of this research was to analyze factors and indicators of the leadership Soft Skills of the administrators under the Secondary Educational Service Area Office 38. This research is a quantitative research. The samples were 290 administrators and teachers under the Secondary Educational Service Area Office 38 from stratified random sampling. The research instruments were the 5 rating scale questionnaire with a reliability of 0.987. The statistic used for data analysis was factors analysis.

The result of the research showed that the leadership Soft Skills of the administrators under the Secondary Educational Service Area Office 38 have 5 main factors and 29 indicators. The first element leadership consists of 16 indicators with an Iagen value of 16.109. The percentage of covariance was 55.547. The second element communication consists of 7 indicators with an Iagen value of 1.901. The percentage of covariance was 6.556. The third element professionalism consists of 2 indicators with an Iagen value of 1.060. The percentage of covariance was 3.656. The fourth element ethics consists of 2 indicators with an Iagen value of .875. The percentage of covariance was 3.016. The fifth element analytical thinking consists of 2 indicators with an Iagen value of .734. The percentage of covariance was 2.531.

Keywords: Factor Analysis; Indicator Development; Soft Skills

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลให้แต่ละประเทศไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพัง ต้องมีการติดต่อสื่อสารและพึ่งพาอาศัยกัน มีการร่วมมือปฏิบัติภารกิจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น สังคมโลกยุคปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้คนต้องคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และมีการตัดสินใจที่รวดเร็วเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่สถานการณ์ของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา เพราะคุณภาพของการจัดการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญและเป็นตัวชี้วัดศักยภาพการแข่งขันในเวทีโลกของแต่ละประเทศ ฉะนั้น ประเทศที่จะได้เปรียบก็คือประเทศที่มีอำนาจทางความรู้และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555 : 3)

การที่จะพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ กระบวนการทางการศึกษานับเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ ควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาและแสดงบทบาทการเป็นผู้นำเพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามภารกิจของสถานศึกษาในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในโลกไร้พรมแดนได้อย่างมีความสุข (ศศิรดา แพงไทย, 2559 : 7-11)

ผู้บริหารต้องมีทักษะในการบริหารคนและงาน ซึ่งทักษะในการบริหารคนที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านมนุษยศาสตร์คือทักษะด้าน **Soft Skills** (วิจารณ์ พานิช, 2555 : 52) **Hard Skills** เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้คนทำงานได้ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับนโยบายยุทธศาสตร์และการวางแผน แต่ **Soft Skills** เป็นปัจจัยทำให้คนทำงานได้ดีขึ้นและมีความสำคัญในการบริหารงานของผู้บริหารในยุคปัจจุบันอย่างยิ่ง เช่น ทักษะด้านการคิด ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะในการโน้มน้าวใจ เป็นต้น ซึ่งหากผู้บริหารจะนำองค์กรก้าวสู่องค์กรสมรรถนะนั้นต้องบูรณาการทักษะให้สมดุลทั้ง **Hard Skills** และ **Soft Skills** เพื่อนำมาใช้ในการดูแลองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ผู้นำต้องมีความเชี่ยวชาญในการใช้ทักษะด้าน **Soft Skills** เพราะภาวะผู้นำนั้นต้องมีความสามารถหรือพลังในตัวเองเพื่อผลักดันองค์กรให้ดำเนินไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้นำที่มีทักษะด้าน **Soft Skills** ต้องมีทักษะต่อไปนี้ ได้แก่ ทักษะการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะตน การวางแผนการจัดการองค์กร และการนำเสนอ เป็นต้น หากผู้นำองค์กรใดให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะทั้ง **Hard Skills** และ **Soft Skills** องค์กรนั้นจะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกระดับ (Tang, 2012 : 3) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญที่สุดต่อการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจะดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา (คณินันท์ กิจวิธิ, 2561 : 35) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างทักษะการบริหารให้กับผู้บริหารในสถานศึกษา หนึ่งในตัวชี้วัดตามเป้าหมายหลักของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 38 คือการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 ปีการศึกษา 2563 รวมประชากรทั้งหมด 2,028 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 47 คน และครูจำนวน 1,981 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 290 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างไม่ควรน้อยกว่า 1:10 (สุวิมล ติรกันนท์, 2553 : 22) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์ตัวแปรจากแนวคิด ตำรา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้จำนวน 29 ตัวแปร จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้จำนวน 290 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารและครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามความเหมาะสมคุณลักษณะทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

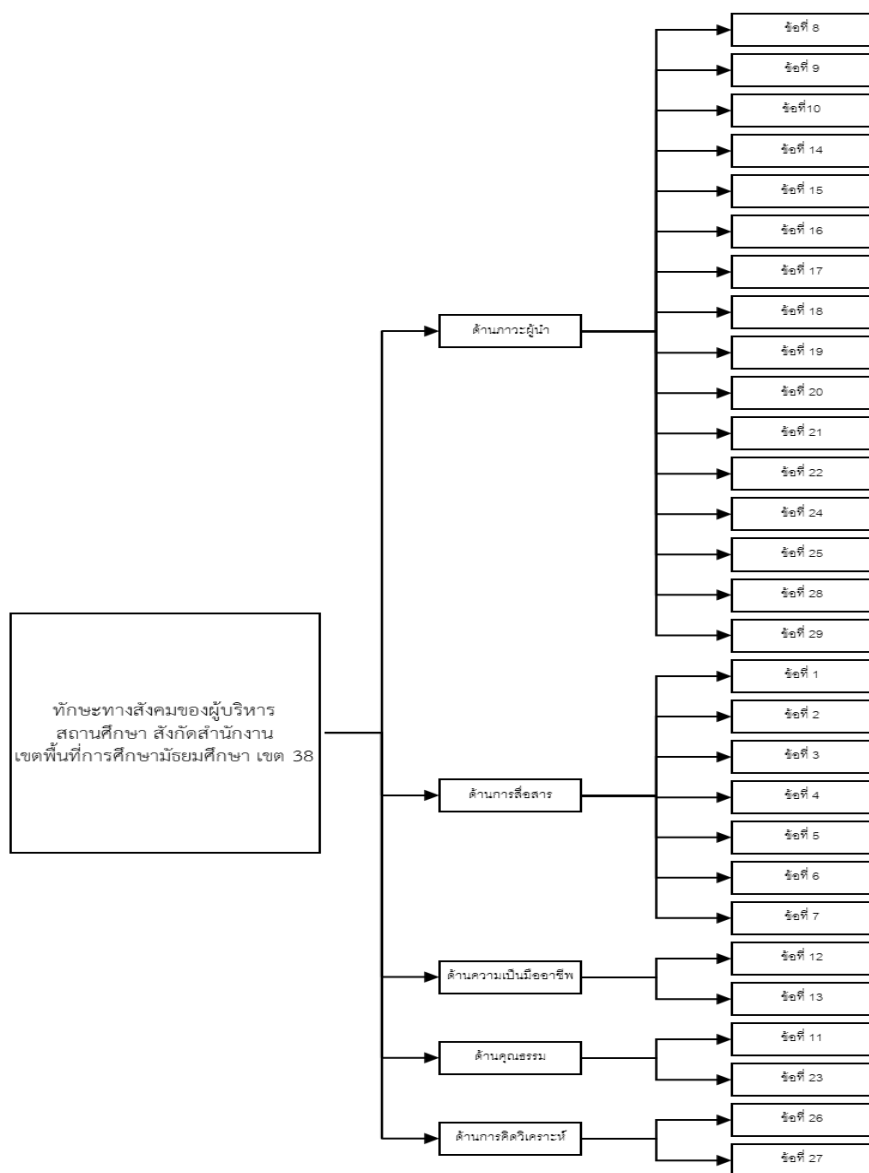
ในการนี้ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่ 3 คน และด้านการบริหารสถานศึกษา 2 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยาม (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.90 และได้้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.969

4. สถิติที่ใช้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 ได้สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติ KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) และ Bartlett's Test of Sphericity ใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูล ซึ่งได้ค่า KMO เท่ากับ .967 ซึ่งมากกว่า .5 และเข้าสู่ 1 แสดงว่า ข้อมูลที่ได้มีความเหมาะสมที่จะใช้เทคนิค Factor Analysis และจากการทดสอบสมมติฐาน Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ปฏิเสธ H_0 นั่นคือ ตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กัน จึงสามารถใช้เทคนิค Factor Analysis ได้

ตาราง 1 จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ร้อยละของความแปรปรวน ร้อยละของความแปรปรวนสะสม

องค์ประกอบที่	ค่าไอเกน (Eigen Value)	ร้อยละของความแปรปรวน	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม
1	16.109	55.547	55.547
2	1.901	6.556	62.103
3	1.060	3.656	65.759
4	.875	3.016	68.774
5	.734	2.531	71.305

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 พบว่า มี 5 องค์ประกอบหลัก 29 ตัวแปร ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ด้านภาวะผู้นำ ได้ 16 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ 16.109 และร้อยละของความแปรปรวนร่วมเท่ากับ 55.547 องค์ประกอบที่ 2 ด้านการสื่อสาร ได้ 7 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ 1.901 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 6.556 องค์ประกอบที่ 3 ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้ 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ 1.060 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 3.656 องค์ประกอบที่ 4 ด้านคุณธรรม ได้ 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ .875 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 3.016 และองค์ประกอบที่ 5 ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ได้ 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าไอเกน เท่ากับ .734 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 2.531 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมได้ทั้งสิ้นร้อยละ 71.305

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 มี 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การสื่อสาร ความเป็นมืออาชีพ คุณธรรม และการคิดวิเคราะห์ และ 29 ตัวบ่งชี้ โดยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านภาวะผู้นำ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความอดทน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการแสดงออกที่เหมาะสม มีความรู้ด้านการพัฒนาวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีในการตัดสินใจ สามารถหาสาเหตุของปัญหาแล้วเลือกวิธีแก้ไขปัญหที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบจนสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ สามารถเสริมแรงเพื่อให้เกิดการจูงใจ นำไปสู่การยอมรับจากบุคคลอื่น สามารถทำให้บุคคลอื่นเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร มีความอดทน และรู้จักแสดงออกอย่างเหมาะสม และสามารถตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่ผันแปร ทั้งนี้เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของโลกยุคดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะภาวะผู้นำเพื่อเป็นผู้นำทีมแห่งการเรียนรู้ เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความเป็นมืออาชีพ สามารถบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพในสถานศึกษา สร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม สามารถเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันและภาพอนาคต มุ่งพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วทุกองค์กรจะมุ่งปฏิรูปการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเน้นในเรื่องความรับผิดชอบต่อในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อผู้รับบริการ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้นำยุคดิจิทัลที่สามารถมองภาพขององค์กรได้อย่างทะลุปรุโปร่ง และชัดเจน สามารถเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันและภาพในอนาคตที่ต้องให้ความสำคัญและต้องเปลี่ยนแปลงรวมทั้งต้องเป็นผู้นำทีมแห่งการเรียนรู้ที่จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาจึงมีผู้บริหารเป็นกลไกหลักและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีอิทธิพลต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการบริหาร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้นำน้องครที่มีประสิทธิภาพสูงจึงต้องมีทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้บริหารในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของผ่องพรรณ พลราช (2560 : 8) ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน มีนโยบายที่ชัดเจน มีระเบียบแบบแผนในการปกครองโดยยึดหลักธรรมาภิบาล นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์โดยสร้างฉันทามติร่วมกับชุมชน กำหนดบทบาทหน้าที่ได้อย่างชัดเจนเป็นระบบตรงกับความสามารถของบุคลากร ไม่ยึดหยุ่นเกินไปหรือเข้มงวดเกินไป มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน และนำวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหาในชั้น

เรียนตลอดจนมีความเมตตา เสียสละ มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารองค์กรให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการสื่อสาร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ฟังที่ดี สามารถจับประเด็นจากการฟังได้ สามารถพูดสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจและร่วมมือทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ สามารถประสานงานและร่วมมือกับทุกคนให้ช่วยกันพัฒนาสถานศึกษาจนบรรลุวัตถุประสงค์ สามารถสื่อสารข้อมูลข่าวสารให้คนอื่นเข้าใจแล้วนำไปปฏิบัติได้ พูดสื่อสารให้บุคคลอื่นเห็นคล้อยตามและร่วมมือกันเพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ ใช้วาจาหรือการกระทำที่ส่งผลดีต่อการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและเป็นผู้นำที่ดี สามารถจับประเด็นจากการฟังได้ดี ทั้งนี้เป็นเพราะกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้บริหารสถานศึกษาล้วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถ้าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้การติดต่อสื่อสารที่ดี มีความเหมาะสม จะทำให้การประสานงานบรรลุวัตถุประสงค์และก่อให้เกิดผลดีต่อสถานศึกษา (สาธิต วิมลคุณารักษ์ และประยงค์ เนาวบุตร 2546 : 135-136) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิมล แก้วอุทัย (2563 : 78) ศึกษาเรื่องทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 3 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 3 ตามทัศนะของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รองลงมาคือทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านการวินิจฉัย และทักษะด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือทักษะด้านการตัดสินใจ ส่วนผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขตสามตามทัศนะของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวนหนึ่งด้านคือทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และไม่แตกต่างกันจำนวนหกด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการวินิจฉัย ทักษะด้านการติดต่อสื่อสาร ทักษะด้านการตัดสินใจและทักษะด้านการบริหารเวลา และแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขตสาม พบว่า ผู้บริหารควรมีเทคนิควิธีการที่หลากหลายในการบริหารงาน มีการประพุดตินให้เป็นที่ยอมรับของบุคลากร สามารถคาดการณ์เหตุการณ์และแก้ไขสถานการณ์ของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม มีการศึกษาข้อมูลและมีการนำแนวคิดที่ได้จากข้อเสนอแนะของบุคลากรไปปรับใช้ในการทำงาน โดยมีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและมีการมอบหมายงานให้กับบุคลากรได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 3 ด้านความเป็นมืออาชีพ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัยต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม จึงสามารถสร้างความไว้วางใจจากบุคคลอื่น ทั้งนี้เป็นเพราะคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจาก

การบริหารและจัดการศึกษาจะบรรลุเป้าหมายของการศึกษาย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียน กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ ประกอบกับมีความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ รวมทั้งปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงจะนำให้โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดี เพราะฉะนั้นคุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องมองข้ามความสำคัญไปไม่ได้ เพราะคุณลักษณะที่ดีจะเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหารมืออาชีพที่จะมาบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ ประกอบกับการศึกษาไทยในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้และประสบการณ์สมกับที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาที่นอกจากเป็นผู้บริหารบุคลากรครูผู้สอนแล้ว ผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ มีความสามารถที่จะประสานการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการระดมความสามารถและทรัพยากรเพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนจัดให้มีกระบวนการประกันคุณภาพเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกด้าน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป (ณัฐชา พิภพทอง, 2559 : 5-6)

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติมา กอบแก้ว (2560 : 9) ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ที่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 มีคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า มีคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือ ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัวและด้านวิชาชีพและผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพโดยรวมด้านคุณลักษณะเฉพาะตัวและด้านวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมด้านคุณลักษณะเฉพาะตัวและด้านวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ประกอบที่ 4 ด้านคุณธรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจนสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จเป็นที่ยอมรับแก่สังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ สามารถสร้างความไว้วางใจจากบุคคลอื่นและมีระเบียบวินัยต่อตนเองผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้ เพราะในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา สภาครูและบุคลากรทางการศึกษาหรือคุรุสภาได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณทางวิชาชีพ) โดยจรรยาบรรณวิชาชีพได้มีกำหนดแบบพฤติกรรมตามจรรยาบรรณทางวิชาชีพ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษายึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสาระความรู้ ประกอบด้วยคุณธรรม

จริยธรรมสำหรับผู้บริหารจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารให้ปฏิบัติตนในกรอบคุณธรรมและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีส่วนสมรรถนะ นั้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำเชิงคุณธรรมจริยธรรมปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีส่งเสริม และพัฒนาให้ผู้ร่วมงานมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของสดุติ จีระออน (2561 : 13) ศึกษาเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 3 พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านคุณธรรมจริยธรรม รองลงมาได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 3 ต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 พบว่าไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 มีดังนี้ ผู้บริหารควรมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น มีบุคลิกที่เหมาะสมทั้งทางกายวาจาใจไม่ใช้อารมณ์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความยุติธรรมต่อผู้ร่วมงานอย่างเสมอภาค เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ยึดถือหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้นำในด้านการปฏิบัติ เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดริเริ่มด้านการบริหารงานในสถานศึกษา มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เสริมสร้างและพัฒนาการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา รอบรู้ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของกฎหมายข้อบังคับระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เข้าใจชุมชนและนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการคิดวิเคราะห์ พบว่า ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์แยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วจนทำให้สามารถคาดคะเนผลของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ เป็นเพราะในการบริหารงานผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องคิดทุกวันเพื่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ และเหตุที่ต้องคิดนั้นอาจเนื่องมาจากงานที่พบ ปัญหาที่เพิ่งรับ ตลอดจนงานที่ต้องทำให้สำเร็จและเกิดความพึงพอใจจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานจากเดิมเพื่อสามารถทำได้สำเร็จตามที่ต้องการ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำในการบริหารงานในสถานศึกษา จำเป็นต้องมีทักษะความรู้ความคิดมีปัญญาและมีวิสัยทัศน์เพราะการบริหารงานในสถานศึกษาย่อมมีปัญหาเกิดขึ้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาจะกระตุ้นให้คิดแก้ปัญหาทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาคิดสารพัดวิธี ทักษะการคิดเป็นตัวนำเอาทักษะความรู้ (Technical Skill) มาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์มากที่สุดและทักษะการคิดเป็น “ต้นทาง” ของทักษะด้านคน (Human Skill) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องส่งเสริมให้บุคลากรนำแนวคิดใหม่ใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงาน มีกระบวนการคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม ทำให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต มีวิธีการกระตุ้นให้บุคลากรแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นแบบอย่างในการนำแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน มีกระบวนการคิดวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือ สามารถคิดเชื่อมโยงได้อย่างเป็นระบบจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ได้อย่างเป็นองค์รวม และสามารถคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงาน (มณฑาทิพย์ นามนุ, 2561 : 80) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญส่ง กรุงชาติ (2561 : 32) ศึกษาเรื่องทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขตสามโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะด้านการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล ทักษะด้านการตัดสินใจผลสำเร็จ ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาแบบประเมินทักษะทักษะทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 29 ตัวบ่งชี้ เพื่อประเมินทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 ควรเสริมสร้างภาวะผู้นำแก่ผู้บริหารสถานศึกษา โดยกำหนดนโยบายให้ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น จัดอบรมหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารเป็นหนึ่งในทักษะทางสังคม ดังนั้น ผู้บริหารควรพัฒนาด้านการสื่อสาร การพูดในที่สาธารณะ การอภิปรายและการวิพากษ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณินันต์ย์ กิจวิจิ. (2561). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *ARU Research Journal Humanities and Social Sciences*. 5 (1), 33-40.
- ฐิติมา กาบแก้ว. (2560). คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. การค้นคว้าอิสระ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ณัฐชา พิภพทอง. (2559). คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญส่ง กรุงขาลี. (2561). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- ผ่องพรรณ พลราช. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พรพิมล แก้วอุทัย. (2563). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามทัศนะของครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ตลาดพลับลิเคชั่น.
- ศศิธรดา แสงไทย. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*. 6 (1), 7-11.
- สดุติ จีระอน. (2561). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- สาธิต วิมลคุณารักษ์ และประยงค์ เนาวบุตร. (2546). *ประสบการณ์วิชาชีพประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุวิมล ตีรกานันท์. (2553). *การวิเคราะห์ตัวแปรพหุในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการประเมินและการวิจัยคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Tang, K. N. (2012). *Paper for seminar on Soft Skills Development for Higher Education Institute*. Khon Kaen: Khon Kaen University.